

Bibliográfia

1. Ajtay Ferenc: Alsójárától a kivégzésig. Dr. Ferenczi Sándor (1901. aug. 7-1945. márc. 30) életútja. Romániai MAGYAR SZÓ, 1999. október 9-10
2. Dr. Ferenczi Sándor: Erdély viperaírói. ERDÉLY, 1932. 4. szám
3. Dr. Ferenczi Sándor: Téli turista vendégeink. ERDÉLY, 1933. 1-2 szám.
4. Dr. Ferenczi Sándor: Brassai, mint kezdő természettudós. KERESZTÉNY MAGVETŐ, 1934. 2. füzet
5. Dr. Ferenczi Sándor: Brassainak a természettudomány körébe vágó fontosabb dolgozatai. KERESZTÉNY MAGVETŐ, 1934. 3. füzet.
6. Dr. Ferenczi Sándor: Természeti emlékekről megjelent törvény. ERDÉLY, 1934, 16 old.
7. Dr. Ferenczi Sándor: Sziklakarcolatok. ERDÉLY, 1934. 40 oldal.
8. Dr. Ferenczi Sándor: Sarki lúd Kolozsvár mellett. ERDÉLY, 1934. 79 oldal.
9. Dr. Ferenczi Sándor: Merza Gyula jubiláló író négyévtizedes működése az EKE kebelében. ERDÉLY. 1935. 6. szám
10. Dr. Ferenczi Sándor: A csikszentdomokosi Írottkö. ERDÉLY. 1937. 102 oldal.
11. Dr. Ferenczi Sándor: Kolozsvári útmutató földtani, történelmi és természetrajzi vonatkozásokkal. 158. oldal. Kolozsvár, 1941.
12. Létay Lajos: Léptem-igazító. ÚTUNK. 1969. 42 szám; újraközölve A költészet útjain, Kolozsvár, 1971.
13. Tompa Károly: A soproni egyetem mártírjai emlékhelyének felavatása. SOPRONI SZEMLE, 1984. 2. szám.

DÁVID GYULA

EGY KÖLTŐ ÜZEN AZ ATLANTISZRÓL Reményik Sándor születésének 110. éves évfordulójára

A költőről való emlékezésünket lehetetlen nem azzal kezdenünk, hogy visszaidézzük azokat az évtizedeket, amikor nevét kiejteni sem volt ajánlatos. Az ötvenes éveket, amikor a besúgók szeme felcsillant, ha említeni hallották, mert volt mit jelenteniük, amikor a házkutatást végző szekusok felvillanyozva emelték le áldozatuk könyvespolcáról egyik-másik verskötetét, hisz kellett-e ékesebb bizonyíték a leendő vádlott nacionalizmusára, sovinizmusára, mint az „irredenta költő” verseinek rejtegetése. Az a világ volt ez, amikor egyetemi katedráról nyilatkoztatták ki, hogy ő csupán egy „nagy-nak hazudott” költő, „urak dicséretén tengődő írástudó”, s még akik azért

vették kezükbe verseit, hogy jó szándékkal „szembenézzenek” költészetével, azok is rámondták: „omló világ árnyékkapitánya”.

A megbélyegzések, a félelmek alatt tengerfenékmélyre süllyedt egykori olvasói lelkében költészete, s inkább mint legenda élt, az újabb, a felnövekvő nemzedékek valós olvasói, vershallgatói élményei nélkül. Csak kevesen voltak olyanok, akik tudták, hogy Reményik Sándor nem az, akinek megbélyegezték. S az ő tudásuk, halk, de kitartó emléképolásuk olyan volt, mint a borbereki télben a jégpáncél alatt is tovafutó patak, amely a fehérbe öltözött világnak a jég alól is kihallhatóan susogta a tavasz ígétét.

Még tíz esztendővel ezelőtt is szorongás kísérte születésének centenáriumiát, hisz közel még az összeomlott diktatúra, s még közelebb az árnyékát tovább vetítő marosvásárhelyi „fekete március”. De Reményiknek akkor már nemcsak a nevét idéztük, hanem verseit is, amelyek - ha nem is teljes - új kiadásokban láthattak napvilágot. Ezért van az - és hála azoknak, akiknek buzgólkodásából azok a kötetek megjelentek -, hogy ma nem egy legendát, hanem egy, a megbélyegzéseket és félelmeket túlélő költőt ünnepeünk.

De ki is ő voltaképpen?

Mit üzen a „rég elsüllyedt ország”-ból, olyasmit, amit ma már szabadon meghallhatunk és továbbadhatunk?

Mit is ér valójában napjainkban újra felszínre került, s egyre népszerűbb költészete?

Első kötetével (*Fagyöngyök* volt a címe) nem keltett különösebb feltűnést a századelő magyar költészetében. Bús-komoly hangja volt, rezignált, húszegynéhány évesen túlságosan is sok világfájdalommal, amely később az érett férfit is végigkíséri. S talán magmaradt volna az életet csendben és szomorúságban végigszemlélődő, magányos költőnek, ha nem ront rá életére – nemzetére, országára – az első világháborút követő összeomlás: Trianon. S kiderült, nemcsak „álmok temploma a szíve”, de „szikra szunnyad benne is: Erő.” S a bús-magányos költő azonosul nemzete fájdalmával, kétségbeesésével: átkozódik, lázad, lázít –, s miközben a nemzet fájdalmának ütemére repatriáló vonatok kerekei kattognak, ő az elvesztett haza siratása helyett a szülőföldhöz való ragaszkodás hitvalló hangjait szólaltatja meg: „Eredj, ha tudsz” – üzeni a menekülők után, de arra is figyelmeztet: „Eredj, ha hitetlen/hiszed: a hontalanság odakünn/ Nem keserűbb, mint idebenn./ Eredj, ha azt hiszed/, Hogy odakünn a világban nem ácsol/ A lelkedből ez érző, élő fából/Az emlékezés új keresztet”.

Aztán nemsokára elhallgatott Végvári. Nem valamiféle hatalmi fenyegetés miatt, hanem mert maga tudta legjobban - ez a szerep nem illik egyéniségéhez: „belül fáj keménynek lenni” - mondja. A magányba azonban nem lehet visszatérnie, mert a Végvári-versek nagy nyeresége, a közösséggel való azonosulás - ha másképpen is, mint korábban – a költő meghatározó élményévé, számára is megtartó erővé válik. Innen tud majd felülkerekedni magányán, a fölöslegesség, a hiábavalóság érzésén. „Nem, nem, versem, te nem vagy szuverén,/ És nem mindegy neked: /Dobban-e más szív egyszerre ve-

led/ A mindenség kietlen kebelén.” Így lesz a költő verse sokak számára „mindennapi kenyér”, álma „egyetlen tett”, hogy mint Atlantisz, az élet jeleit küldje a mélyből - bizonyosságul és bátorításul. Számára is megtartást jelent ez az azonosulás kisebbségbe került sorstársai érzéseivel, vágyaival, céljaival: nem az álmodozásban, a légvárépítésben, hanem a mindennapi közösség-építésben. A jóval később – hitevesztett íróársával szemben - megfogalmazott „lehet, mert kell” programja ez, amelynek olyan vers-tartópillérei vannak, mint *Az íge*, a *Templom és iskola*, a *Zászlószentelés*, *Az álorcás magyar*, az *Ahogy lehet*. És miközben a magyar irredenta messze túlharsogta már a fájdalom-fakasztotta Végvári-verseket, ezek a költemények visszaadják a közösségnek a tőle kapott megtartó erőt. Egy magasabb rendű erkölcsi magyarság eszményei fogalmazódnak meg ezekben a versekben, mint a *Ha nem lesz többé iskolánk...*-ban a „hitben, hűségben, tisztességben egymásnak folytonos példaadásra” figyelmeztetés: „Ha nem lesz többé szentesített mód /Oktatni gyermekünk az ősi szóra,/ Ha minden javunkból kivettünk: /Egy iskola lesz egész életünk, /S mindenki mindenkinek tanítója.”

A kisebbségi közösségért való aggodás távolítja el az évek során a hangoskodó frázishazafiságtól, ahogy a világ egyre nyilvánvalóbban sodródik egy új háború felé. Irtózatot keltve rémlik fel előtte „az utolsó Ábel és az utolsó Káin” víziója (*Szeretnélek mellenragadni*), s a trianoni igazságtalanságot látszólag jóvátévő „döntések” mámorában már 1938-ban - akárcsak később, az 1941-ben született *Korszerűtlen versekben* - a revansra vágyó gyűlölettel félti a nemzetet: „Ha ajkadon majd újra zeng a Himnusz/ S a Zászlót ismét Te veszed kezvedbe:/ Zászlóval, Himnusszal halkán élj,/ S vissza ne élj vele!... S esküdj, hogy *Te* nem leszel az soha, / Aki mások ősi javára tör- / Rabból és páriából lettél ember, s szabad, / Nem lehetsz börtönőr!”.

Talán nem teljesen indokolatlan Reményik Sándort eredendően magányra, társtalanságra, élete hasznavehetetlenségének érzésével vívódó alkatnak mondani. De a léleknek ezek a mélységei költészetében arra is jók, hogy bennünket az Istenhez való emelkedés magasságaival is megismertessenek. A Bizonyosság versei ezek, azt hirdetve, arról téve vallomást, hogy a látható, a földi igazságok fölött ott van az isteni igazság, a lélek igazsága. Mert van-e lehangolóbban végiggondolt emberi sors-történet, mint amelyet Madách nyújt *Az ember tragédiájában*, de Reményik számára ott van „az utolsó mondat problémája” – az isteni válasz erre az emberi kudarc-sorozatra: „Ember küzdj, és bízva bízzál”. Vagy van-e szívszorítóbb kép, mint a süllyedő Titanic fedélzetén egymásba fogodzó, a biztos halálra felkészült utasoké - akikben azonban van erő egymást átölelni és égbe röptíteni a vallomást: „Közelebb Hozzád, Istenem!”? Van persze Reményiknek egész kötetre való vallásos verse - jelent is meg az utóbbi években ilyen válogatás-, de a kétely mélységeiből a Hit magasságaiba, a gyarló földi értékrendből az isteni értékek örök tartományába a *Közelebb Hozzád* vezet el bennünket, kézenfogva.

És a szerelem? Ez a mindnyájunk által oly jól ismert, annyi szépséggel megáldó érzés? Amely a magány ellen az ő számára is orvosság lehetett volna. Reményik Sándort egymást követő versköteteiben alig van látható nyoma. De aki ma olvassa ezeket a verseket - a hagyatékából *Álmodsz-e róla?* címmel, mélyen érző szívvel közzétett ciklus-darabjainak ismeretében - az rájön: Reményik Sándortól létünknek ez a csodálatos dimenziója sem volt távol. Csak éppen másként élte meg azt, az élet külső kényszerpályáin mozogva, a lélek hullámhosszán. S ez az, amit benne a legfontosabbnak, a legfőbb értéknek vallott: lélek és lélek találkozását, tökéletes egybehangolódását, ami - mondjuk mi, akik test és lélek egységét valljuk - nem lehet igazán egész a testiség nélkül, de ami - valljuk a költővel - nem hiányozhat az utóbbiból sem, sőt annak egyedül képes értelmet, lényegét adni.

Van Reményik Sándornak egy verse - kötet cím is lett belőle: *Romon virág*. Későbbi értelmezői lefegyverző, a pusztulást megszépítő gesztust érezték bele ebbe a képbe. Holott ez a vers épp ellenkezője: a pusztulás fölött diadalmaskodó Élet apothéózisa. Az Életé, amely örök újakezdés, a sorsnak magát meg nem adó ember tett-akarása, az Istentől adott szépség diadala.

Ez pedig - ki tagadhatná - ma is változatlanul időszerű.

SIMÉN DOMOKOS

MILYEN JÓ AZ AJÁNDÉKOZÓ ISTEN!*

Mt 20, 1–16

Joachim Jeremias „Jézus példázatai” című könyve szerint Jézus valódi példázatai – a szinoptikusoknál 40, Tamás evangéliumában 11 – az igazi mindennapi életből valók, és újak. A Jézus előtti időkből csak Hillelnek maradt ránk a 20. évből két képes beszéde (a test és a szobor, valamint a lélek és egy vendég tréfás összehasonlítása). Jézus után a 80. évtől ben Zakkaival kezdődik a példázatok sorozata. Jézus példázatai új kommunikációs eszközök, sajátos műfaj.

A Jézus-példázatok nem mindig azonosak azzal, és ahogy Ő mondta. Halála után szóban maradt fenn hagyományként tanítása, valamint példázatai és hasonlatai. A leírásakor az ősegyházban új értelmet adtak a példázatoknak is. A hellenisztikus zsidóságban az allegorikus exegézis iskolát alapított; valami hasonlót kerestek és vártak a keresztény tanítástól is, hogy ők maguk „éljenek benne”. Ezért értelmezték át, alakították, vonták és zavarták össze az eredetinek még megmaradt tanítás egy részét. Az eltérő fogalmazásokon, a hangsúly eltolódásán, a példázatok megtoldásán, az allegóriák, közmondásos igazságok stb. önkényes kezelésén látszik az igyekezetük (pl. a magvetőről szóló példázat eredeti, illetve régebbi, mint a magyarázata, mely nyelvi okokból későbbi hagyományból maradt ránk J. Jeremias szerint.) Az apokaliptika Dániel próféta óta „önvédelemből” allegóriát használt, az ősgyülekezet is bizonyításként használta azt.

A példázatok eredeti formájának és értelmének visszanyerésére sok kísérlet történt. Ilyenekből egy párat szemléltetésként hadd idézzek: A példázatok és mondások allegorikus magyarázatát vizsgálat alá vették, mert összevissza értelmű következtetéseket vontak le egy-egy gondolatból, melynek legszélesebb körű alkalmazását helyesnek vélték. Igyekeztek elkülöníteni egymástól a képes beszédet, a hasonlatot, a példabeszédet, az allegóriát, a közmondásos képes beszédet az eredeti szövegben. Nem vezetett eredményre, mert a héber MASAL és az arám MATHAL szó mindennemű képes be-

* Bibliamagyarázat. Elhangzott február 12-én a teológiai csendesnapon.